

SOU 2025:23 Ersättningsregler med brottsoffret i fokus

Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, Roks, en feministisk och separatistisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors och tjejers livsvillkor. Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor och tjejer, men också att kvinnors och tjejers livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer oss och de som förenar kvinnor och tjejer. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor, tjejer och barn är ett systematiskt våld och ska därför ses som ett samhällsproblem. Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejjourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld. Roks är där för att ge kvinnan, tjejen och barnet en plats för att ta sig ur en relation där mannen använder våld. För att stötta och hjälpa henne krävs att vi påverkar reformerna.

Roks tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag. Våra jourer möter dagligen utsatta kvinnor och tjejer som har ett stort behov av hjälp och stöd. Roks strävan är att alltid förbättra villkoren och underlätta de rättsliga och andra efterföljande processer som kvinnan/brottsoffret inte sällan möter och som är svåra och utmanande att hantera på egen hand. Att orka lämna en relation präglad av våld, hot, kontroll och terror är ett stort och viktigt steg. Risken är emellertid överhängande för att drabbas av så kallat eftervåld eller obstruktioner, blockeringar och förhållningar från den partner hon sammanlevt med. Inte minst handlar det om hennes rätt till brottsskadeersättning.

Roks vill framhålla att det är viktigt och särskilt betydelsefullt att brottsskadeersättning kan utgå till brottsoffret redan när en dom på skadestånd har fått laga kraft. Den ordning som gäller idag ställer i många fall orimliga krav på brottsoffret som själv aktivt måste medverka för att få sina pengar. Våra jourer möter många utsatta kvinnor som lever under starkt pressade villkor, inte minst ekonomiska, som en direkt följd av partners långtgående kontroll. Flera av kvinnorna har lång och uppslitande erfarenhet av rättsliga processer som dränerar mycket kraft och som påverkar deras ekonomi på ett drastiskt sätt. Inte sällan saknas buffert eller annan ekonomisk beredskap för att klara och värna oberoendet efter en separation. Ekonomisk utsatthet kan även få konsekvenser för gemensamma barn.

Risken att återuppleva olika typer av våld är stor och kan ske på mycket subtila sätt om kontakten upptas med förövaren. Roks ser att behovet av målsägandebiträde alltigenom är stort hos de utsatta kvinnorna. Orsakerna är många. Att genomleva flera rättsliga och andra processer ökar känslan av vanmakt och förtroendet för rättssamhället kan svikta. Kvinnor med funktionsnedsättning och äldre brottsoffer kan behöva extra vägledning. Kvinnor som utsatts för våld i hedens namn, inte minst, kräver särskild kunskap. Att vara offer för mäns våld medför bestående trauman. Det är exempelvis inte ovanligt att kvinnan känner skuld över att förövaren hamnar hos Kronofogden. Rädsla för fortsatta hot och eventuella repressalier är högst närvarande. Många kvinnor har därför ett stort behov av vägledning såväl under förundersökning som vid efterföljande rättegång och verkställighet av brottsskadeersättning. Vikten av stöd från ett målsägandebiträde i alla instanser kan inte nog understrykas.

Avslutningsvis några särskilda reflektioner;

Jourerna nämns i utredningen som aktörer där kvinnor kan söka vägledning i dessa frågor. Flera jourer har dock i och med tillståndsplikten för skyddade boenden (SoL) tvingats stänga eller arbeta på annat sätt. Detta medför ökat behov av stöd och hjälp från andra.

Flera av brottsoffren måste genomlida att motparten överklagar till högre rätt. Tiden innan hon kan få sin brottsskadeersättning kan därför bli lång eftersom det är känt att trycket på domstolarna är högt.

Kvinnor som utsatts genom trafficking och prostitution, ofta via internationella ligor i andra länder, är en grupp som Roks upplever på flera sätt hamnar mellan stolarna. De kan upprepade gånger ha upplevt sexuellt våld och inte sällan grovt våld och förnedring av för dem okända män. I dessa fall är det uppenbart att stöd och hjälp behövs för att överhuvudtaget få dem att medverka i en brottsutredning. Här måste också beaktas språkliga och kulturella barriärer och inte minst att brottsoffren kan känna stor rädsla inför exempelvis hot om utvisning. Att dessa brottsoffer kan tillerkännas någon form av ekonomisk ersättning och få hjälp med verkställighet och utbetalning av pengar, framstår som särskilt angeläget. För övrigt anser Roks att alla kvinnor och tjejer som befinner sig i den väsentliga utsatthet som prostitution per definition innebär bör ses som brottsoffer och därmed ha rätt till brottsskadeersättning.

Lever man i delar av samhället där våld i hederns namn eller gängkriminalitet finns, är utvägarna få för henne. Det ekonomiska våldet mot kvinnor (se rapport Riksrevisionen "Brister i statens arbete mot ekonomiskt våld" 2025) uppmärksammas enligt Roks inte tillräckligt och får avsevärda konsekvenser för kvinnorna. Det vore önskvärt med utbyggda statistikverktyg där man bättre kan se könsskillnader med avseende på vilka brottsoffer som faktiskt

väcker eller driver talan om ekonomisk ersättning under förundersökning och rättegång.

Sammanfattningsvis är utredningens förslag positiva för Roks intressegrupper även om vårt arbete alltid efterlyser skarpare politiska och ekonomiska beslut för att stävja mäns våld mot kvinnor.

I detta ärende har ordförande Adine Samadi beslutat. Katja Åsbäck von Meyburg har varit föredragande.

Stockholm den 18 juni 2025

Adine Samadi
ordförande Roks